

Aleg. 14.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych.

Wysoki Sejmie!

Przyjmując do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych, powziął Wysoki Sejm na dniu 12. Października 1882 r. następujące uchwały:

- „1. Oprócz sum przez Wydział krajowy na badania głębszych pokładów ziemi w poz. 158. rubr. XV. w kwocie 10.000 zł. w. a., tudzież na badania geologiczne w poz. 159. t. r. w kwocie 3.000 zł. w. a. i komisji fizyograficznej w kwocie 500 zł. preliminowanych, przeznacza się i wstawia w budżet na rok 1883.:
    - na studia chemicznej przeróbki nafty i jej odpadków, poz. 160. zł. 3.000 w. a.;
    - na stypendya dla górników chcących się kształcić w zawodach specjalnych, kraj nasz najbliższej obchodzących, poz. 166. zł. 1.300 w. a.
  2. Sejm ponawia rezolucyę z r. 1881. i wzywa c. k. Rząd, aby, czy to w drodze ustawodawczej, czy też rozporządzenia, uregulował stosunki opłaty należności skarbowych przy nabywaniu prawa do poszukiwania i wydobywania nafty, wosku ziemnego i tym pokrewnych minerałów, tudzież, aby uwolnił kopalnie nafty od podatków na czas lat 10 lub przynajmniej sprowadził takowe do takiej miary, w jakiej opłacają je kopalnie wykonywane na podstawie ogólnej ustawy górniczej, a mianowicie: uchylił zupełnie podatek zarobkowy, a zastąpił takowy opłatą od przestrzeni według modły miarowego (Massengebühr), zaś podatek dochodowy zupełnie na czas powyższy zniósł lub przynajmniej w takim stosunku ustanowił, aby przedsiębiorstwa w rozwoju swoim nie były tamowane“.
- Na posiedzeniu zaś z dnia 13. Października 1882. uchwały:
- „I. a) Sejm wzywa c. k. Rząd do utworzenia przy c. k. akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie, oddziału górniczego, mającego za główne zadanie kształcenie kierowników dla kopalń naftowych;
  - b) Sejm zobowiązuje się do pokrycia dwóch trzecich części kosztów utrzymania tegoż oddziału z funduszu krajowego do wysokości 4.000 zł. rocznie, pod warunkiem, że c. k. Rząd poniesie kosztu urządzenia oddziału i pokrywać będzie resztę wydatków rocznych na jego

utrzymanie; a nadto przyzna Wydziałowi krajowemu prawo do udziału, tak w ustanowieniu planu organizacyi pomienionego oddziału, jak w oznaczeniu sposobu z użycia każdorocznej subwencyi krajowej, przeznaczonej na jego utrzymanie.

- II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do przeprowadzenia z c. k. Rządem rokowań o założenie oddziału górniczego przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie na zasadach powyższych i poleca mu zarazem, ażeby z wyników rokowań zdał sprawę Sejmowi na najbliższej sesyi“.

Z wykonania tych uchwał ma Wydział krajowy zaszczyt złożyć niniejszem Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie, a zdaje zarazem także sprawę z czynności krajowej Rady górniczej, którą w myśl wskazówek Sejmowej komisji górniczej, jak to będzie niżej powiedziano, uzupełnił i której opinii i rady Wydział krajowy przy załatwieniu spraw posiadających charakter naukowy lub zasadnicze znaczenie zasięgał.

Wnioski Rady górniczej, o ile dotyczą wykonania pojedynczych uchwał, będą także Wys. Sejmowi w sprawozdaniu niniejszem do wiadomości podane.

I.

Stan funduszu przeznaczzonego na badanie głębszych pokładów ziemi uchwałą Sejmu krajowego z 17. Lipca 1880 r. przedstawia poniżej zamieszczona tabela, której rubr. 3-cia wskazuje kwoty użyte na te badania w ciągu ostatniego roku t. j. od dnia 30. Czerwca r. 1882. po dzień 30. Czerwca r. b.

Wymienienie roboty	przyznano		wypłacono po 1. Lipca 1883 r.		wypłacono w ciągu osta- tniego r. tj. od 1. Lipca 1882 r.	
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
1. Na szyb i otwór świdrowy w Ropiance. Pogłębiono od 180 do 283 m.	14 250	—	4.490	—	—	—
2. Na szyb i chodnik w Łosiu. Pogłębiono szyb od 140 m. do 215 m. i wykonano chodnik 14 m.	5.000	—	3.930	—	—	—
3. Na szyb i otwór świdrowy w Łodynie. Pogłębiono od 60 m. do 132 m.	1.500	—	1.008	—	—	—
4. Na odwodnienie szybu i otworu świdrowego w Schodnicy	3.000	—	3.350	—	650	—
	1.000	—				
5. Spółce włościańskiej w Suchodole:						
a) na sprawienie narzędzi i opłatę majstrów dla pracujących na gruncie Kustronia	350	—	350	—	—	—
b) na sprawienie narzędzi wiertniczych i pogłębienie otworu świdrowego na gruncie Gieruckiego	1.000	—	500	—	100	—
6. Na pogłębienie szybu w Mencinie od 203 m do 243 m.	2.000	—	2.696	37	2.446	37
	1.000	—				
7. Na wykonanie 2 otworów świdrowych o 20—30 m. pod w okolicy m. Doliny lub Jaworowa	1.250	—	—	—	—	—
Razem	30.350	—	16.324	37	3.196	37

Przyznano więc w ciągu ubiegłego roku jedną tylko nową subwencyę celem zbadania warstw naftowych w formacyi mioceniczej, znajdującej się na północy od m. Doliny i wsi Jaworowa.

Liczne na powierzchni okazujące się tam ślady ropy dawały już kilkakrotnie przedsiębiorcom pociąg do poszukiwań, ale nieznaną terenu, pochodząca z braku wszelkich naturalnych odsłoneń i niezwykle trudności wynikające z potrzeby przebicia kilkudziesięciu metrów zwirowiska, zawierającego nadzwyczaj wiele wody, tamowały racjonalne założenie kopalni i należyty rozwój robót. Te okoliczności skłoniły Wydział krajowy do zapewnienia subwencji przedsiębiorcy, któryby pokazał, jak takie przeszkody usunąć należy a rozkrycie tu warstw i bliższe zbadanie okolicy pozwoli wysnuwać na budowie geologicznej pasa podkarpackiego oparte wnioski o przyszłości wielu jeszcze przedsięwzięć, które w ciągu ostatniego roku powstały między Bolechowem a Kałuszem. Miejsceowość ta upoważnia do poszukiwań za woskiem ziemnym, tak cennym a dotychczas w Galicji tylko w Borysławiu z Wolańką, w Truskawcu, Dźwiniaczu i Staruni znanym produktem i Wydział krajowy subwencyonując tę pracę miał zarówno na myśli zbadanie niedotkniętej dotychczasowymi badaniami geologicznej formacji, jak i zwiększenie produkcji minerału, który się wyłącznie w naszym kraju eksploatuje.

Sprawozdania Wydziału krajowego z r. 1881. l. W. 34.211 i z r. 1882. l. W. 35.102 przedkładały szczegółowo zadanie, jakie każde z zarządzonych badań ma na celu i korzyści, jakie już pogłębianie otworu świdrowego w Ropiance i Łodynie przyniosło. Rada górnictwa, w której skład w r. z. powołał Wydział krajowy pp. Augusta Gorajskiego, posła na Sejm krajowy i przewodniczącego komitetu towarzystwa założonego dla rozwoju i opieki górnictwa i przemysłu naftowego w kraju, Wiktora Klobasę, członka komitetu tego towarzystwa i Dra Bronisława Radziszewskiego, profesora, a w r. b. Rektora uniwersytetu we Lwowie, przeprowadziła nad niemi wyczerpującą dyskusję i przedstawiła Wydziałowi krajowemu potrzebę spiesniejszego prowadzenia robót celem wcześniejszego podania wyniku zarządzonych badań, oraz stworzenia ściślejszego związku między subwencyonowanymi robotami, a ogółem przedsiębiorców i przedsięwzięć naftowych.

Słuszność pierwszej uwagi wskazuje ostatnia rubryka umieszczonej wyżej tabelki, gdzie widać jak małą kwotę wypłacono w r. b. na te badania, a skoro właściciel kopalni zarządza tak powoli roboty dla zupełnego wyzyskania przypływu oleju ziemnego spotkanego przy pogłębieniu, lub dla uniknięcia pewnych nakładów, powziął Wydział krajowy uchwałę zawiązania z dwoma przedsiębiorstwami, które stosunkowo do wymaganych robót pobierają większe subwencje, rokowań o objęcie dalszych robót we własny zarząd.

Dla uczynienia zaś zadość drugiemu życzeniu Rady górnictwa, przedstawił Wydział krajowy z jednej strony św. c. k. Prezydium Namiestnictwa potrzebę, aby i fundusz państwowy przyczynił się odpowiednią, dwukrotną w stosunku do subwencji krajowej, kwotą do tych badań, a z drugiej wezwał za pośrednictwem komitetu krajowego towarzystwa naftowego przedsiębiorców do publikowania możliwie dokładnych opisów swych kopalń, albo nawet tylko rocznie w nich wykonanych robót.

Przy subwencji z c. k. Skarbu będzie w kraju nie 5 lub 6 specjalnie badanych punktów, ale 10 lub 12 i łożąc więcej na każde badanie t. j. przyczyniając się więcej do ich ogólnego kosztu, Wydział krajowy będzie mógł skłonić przedsiębiorcę do szybszego ich prowadzenia i ukończenia, a rezultat badań będzie niewątpliwie dokładniejszym jako kontrolowany liczniejszymi spostrzeżeniami. Nie mniej ważnym jest ogólne zainteresowanie się przedsiębiorców pracami Rady górnictwa i jej komisji, ich możnaby powiedzieć współdziałania w tej pracy, bo ono stanowi niezbędny warunek korzystania z zarządzonych badań.

Natychmiastowy interes pojedynczego przedsiębiorstwa może nieraz nie wymagać ani ogólnie naukowego badania kraju, lub okolicy, ani studyów nad układem głębszych warstw ziemi; ale skoro niema wątpliwości, że te studia dają dyrektywę dla postępowania w przyszłości, to jednocześnie z podjęciem za subwencją z funduszy publicznych prac mających ogólnie krajowe znaczenie należy podnieść w gronie przedsiębiorców chęć do korzystania z rezultatów, jakie te badania wskazują. Popierając w tej myśli starania Komitetu Towarzystwa naftowego przyznał już z początkiem r. b. Wydział krajowy subwencję w kwocie 300 zł. w. a. na wydawnictwo czasopisma „Górnik“, poświęconego sprawom naftowym, a obecnie na wniosek Rady górnictwa podał do wiadomości przedsiębiorców, że

nietylko dokładne opisy kopalń nafty i wosku ziemnego gotów jest nagradzać, ale nawet pomoc Członków Rady górniczej im w tej pracy zapewnić.

Jeśli Rada górnicza i Wydział krajowy uznawały, jak to powiedziano wyżej, potrzebę dokładniejszego poznania tych okolic górniczych, wśród których odbywają się subwencyonowane z funduszów krajowych badania głębszych pokładów, to rozumiano pod tym względem górnicze zbadanie kopalń leżących w najbliższem sąsiedztwie subwencyonowanych szybów a nie geologiczne badania okręgu lub pasma kraju. Te badania postępowały tym samym co dawniej trybem, przeważną część terenów naftowych mamy już opisaną, geologiczno-przemysłową mapę źródeł i kopalń naftowych, zestawioną przez inżyniera górniczego Wydziału krajowego wedle urzędowych wykazów, oddano do publikacji, — a z przyjemnością można podnieść, że dzięki temu postępowi robót komisya fizyograficzna w Krakowie przystępuje do wydania mapy geologicznej kraju.

W roku zeszłym poruczył był Wydział krajowy pp. Dr. Emilowi Dunikowskiemu i H. Walterowi ostateczne ukończenie badań okręgu gorlicko-grybowskiego, którem objęto wszystkie ku zachodowi naftodajne okolice, P. Dr. Władysławowi Szajnosze, zbadanie całego ciągu warstw środkowych Karpat odsłoniętych z zachodniej strony biegiem rzeki Sanu od Dynowa do Sanoka i rzeki Sanoczka do przecięcia ich ze wschodniej koleją żelazną Łupkowską od granicy kraju do Tarła, P. Dr. Rudolfowi Zuberowi zbadanie i kartograficzne przedstawienie terenu karpackiego i podkarpackiego, położonego między niziną Prutu i Czeremosza, a P. Leonowi Syroczyńskiemu zbadanie przemysłowej wartości i technicznego użytku fosforytów znajdujących się w kilkunastu miejscowościach galicyjskiego Podola. — Opis terenu naftowego w Zachodniej części kraju poruczony pp. Dunikowskiemu i Walterowi publikuje się obecnie po polsku i po niemiecku, a p. Dr. Zuber także swą pracę ukończył, i w roku bieżącym posuwając swe badania dalej dojdzie do granicy kraju od Węgier i Bukowiny. Uważając tym sposobem badania geologiczne okręgów zawierających kopalnie naftowe prawie za ukończone mógł Wydział krajowy w roku bieżącym nie tak wyłącznie na ten cel obracać fundusz przez Sejm krajowy na badania geologiczne kraju przeznaczony. — Poruczono więc:

1. P. Dr. Zuberowi szczegółowe zbadanie, opis i kartograficzne przedstawienie obszaru Karpackiego położonego na wschód i południe od terenu, który był przedmiotem badań mu poruczonych w r. 1881 i 1882 (Kołomyjskie) aż do granicy Węgier i Bukowiny.
2. P. Dr. Wład. Szajnosze szczegółowe zbadanie, opis i kartograficzne przedstawienie poprzecznego pasu galicyjskich Karpat, zawartego między granicą kraju od Szlązka a południkiem 37ym, z szczególniejszem uwzględnieniem tych stosunków, które mogłyby się przyczynić do wyjaśnienia kwestyi geologicznych spornych o budowie wschodnich Karpat, oraz dokładny opis wszystkich odsłoneń, które powstaną przy budowie kolei transwersalnej we wspomnionym terenie.
3. P. Dr. Emilowi Dunikowskiemu takie same jak p. Dr. Szajnosze zbadanie pasu galicyjskich Karpat ograniczonego z zachodniej strony południkiem 37ym a ze wschodniej korytem rzeki Skawiny i Skawy, oprócz tego dokładny opis wszystkich odsłoneń powstałych przy budowie kolei transwersalnej w tym terenie i na wschód aż po Nowy Sącz.
4. Panu Henrykowi Walterowi c. k. nadkomisarzowi górniczemu zwidzenie i szczegółowy opis tych dawniej już opisanych odsłoneń we wschodnich i środkowych Karpatach, których ponowne badanie jest według niego koniecznem dla ostatecznego rozstrzygnięcia spornych geologicznych kwestyi dotyczących budowy Karpat a przeważnie naftonośnych pokładów w Galicyi.
5. P. Dr. Stanisławowi Olszewskiemu sporządzenie monografii górniczej naftowego obszaru obejmującego przestrzeń od Ropy i Łosia przez Siary, Senkową, Ropicę do Menciny w. i m. (pow. Gorlice) z przeważnem uwzględnieniem stosunków występowania nafty w dawniejszych i obecnych odkryciach,

6. P. profesorowi Maryanowi Łomnickiemu we Lwowie zwiedzenie i dokładny opis wszystkich odsłoneń, jakie powstaną przy budowie kolei żelaznej transwersalnej na przestrzeni między Husiatynem a Stanisławowem, i
7. Panu Leonowi Syroczyńskiemu zbadania znajdowania się przemysłowej wartości i technicznego użytku fosforytów galicyjskich, które w roku zeszłym dla rozmaitych przyczyn nie mogło być uskutecznione

Pierwsze z wymienionych badań ma jeszcze na celu uzupełnienie opisów okolic zawierających terena naftowe, a czwarte da możność geologom krajowym syntetycznego przedstawienia układu warstw naftonośnych w naszym kraju, gdyż pan Walter ma jako uzupełnienie swej pracy o zachodniej Galicyi zwiedzić i porównać wszystkie przekroje w środkowej i wschodniej części kraju. Praca ta zamknie opisy geognostyczne naftowych okręgów, i pozwoli z jednej strony zwrócić uwagę na inne mniej dotychczas badane okolice, z drugiej zaś przystąpić w porozumieniu z komisją fizyograficzną do wydania mapy geologicznej kraju; a poruczone przez komisję fizyograficzną w r. b. P. Dr. Althowi zbadanie południowego Podola i Pokucia mające połączyć badania robione z polecenia Akademii Umiejętności, z badaniami Kołomyjskich Karpat i graniczącego z niemi Pokucia wykonanemi bezpośrednio z polecenia Wydziału krajowego, jest już wstępem do tej czynności.

Badania, które w roku b. poruczono pp. Dr. Dunikowskiemu, Dr. Szajnosze i Łomnickiemu, były wskazane przez budowę kolei żelaznej transwersalnej, która daje powód do ciekawych i ważnych odsłoneń, a praca p. Dra Olszewskiego ma być ściśle górniczą monografią okolicy mierzącej zaledwie 3 mile długości a pół mili szerokiej, ale będącej siedzibą kilkudziesięciu przedsiębiorstw i posłuży, mamy nadzieję, jako wzór dla tych opisów kopalń nafty i wosku ziemnego, których za pośrednictwem komitetu Towarzystwa naftowego żąda Wydział krajowy od przedsiębiorców lub administratorów kopalń.

Opisanie znajdowania się u nas i przemysłowego użytku fosforytów jest dla kraju rolniczego, jak to już podniesiono w zeszłorocznym sprawozdaniu, rzeczą bezsprzecznej użyteczności.

II.

Drugim ustępem powołanej wyżej uchwały Sejmu krajowego z d. 12. Października r. z. przeznaczono na studia chemicznej przeróbki nafty i jej odpadków 3000 zł. w. a. podnosząc preliminowaną na ten cel przez Wydział krajowy kwotę 1200 zł. w. a. — i na stypendya dla górników, chcących się kształcić w zawodach specjalnych kraj nasz najbliższej obchodzących — 1300 zł. w. a.

Uchwała o poparcie studiów chemicznej przeróbki nafty zastała, jak to Wysokiemu Sejmowi ze sprawozdania Wydziału krajowego z dnia 1. Września r. z. wiadomo, sprawę w toku, — dwóch chemików pp. Nawratil i Krzyżanowski pracowało w roku zeszłym w laboratoriach Uniwersytetów krajowych, a na dniu 1. Stycznia r. b. naznaczony był termin konkursu ogłoszonego na prace, które by mogły służyć jako podręcznik o wyrobie nafty i zużytkowaniu wszelkich przy tym wyrobie otrzymywanych pobocznych produktów, albo przedstawiały przynajmniej starannie zebrane w tym przedmiocie materiały. Ze względu jednak, że plan pracy naukowej nie zawsze się da ująć w pewne, z góry zakreślone ramy a każdą samodzielną dla przemysłu naftowego istotnie korzystną pracę chciał Wydział krajowy nagrodzić, zastrzeżono tem samem ogłoszeniem (LW. 15849 z d. 20. Kwietnia r. 1881.) możność udzielenia na wniosek krajowej Rady górniczej dodatkowego nadzwyczajnego wynagrodzenia pracom nieodpowiadającym programowi na podręcznik. We właściwym czasie ustanowił Wydział krajowy komisję konkursową pod przewodnictwem Członka Rady górniczej i profesora chemii przy lwowskim uniwersytecie Dra Bronisława Radziszewskiego powołując do niej pp. Dra Augusta Freunda profesora przy c. k. szkole politechnicznej we Lwowie i Dra Romana Wawnikiewicza profesora

przy szkole agronomicznej w Dublanach i oddał jej do oceny wszystkie prace o przeróbce produktów naftowych, czy to nadesłane Wydziałowi krajowemu w celu uzyskania nagrody konkursowej, czy to jako sprawozdania z robót wykonanych za subwencję z funduszy krajowych, a z nadaniem na rok bieżący stypendyów chemikom wstrzymał się do czasu otrzymania sprawozdania komisji, której orzeczenie w tak ściśle fachowej kwestyi miał uważać za dyrektywę w dalszem postępowaniu.

Komisya oceniła 5 prac, z których 4 nadesłano Wydziałowi krajowemu, a 5tą „Badania nad węglowodorami naftowymi“ Dra Bronisława Lachowicza, i tegoż „O składnikach galicyjskiego oleju ziemnego“ sama jako należąca do swego zakresu uznała, i w dokładnem sprawozdaniu przedłożyła Wydziałowi krajowemu niemożność udzielenia żadnej nagrody przeznaczonej konkursem dla podręcznika o destylowaniu nafty i zużytkowaniu otrzymywanych przy tem pobocznych produktów, a słusność nagrodzenia wyż wymienionych prac p. Dra Lachowicza, i wykonanych przez p. Arnulfa Nawratila chemiczno-technicznych rozbiórów galicyjskich olejów surowych, i nieogłoszonych jeszcze drukiem prac „O zachowaniu się ztężonego kwasu siarkowego przy czyszczeniu nafty,“ — „Spostrzeżenia nad destylacją olejów ziemnych przy pomocy pary wodnej“, i „O destylacji naftowych produktów przy pomocy przegrzanej pary wodnej“ — oraz powody, jakie przemawiają za utrzymaniem nadal konkursu na podobne dzieło, zmniejszając jednak wymagania, którym nikt dotychczas odpowiedzieć nie zdołał. Wydział krajowy przychylił się do wniosków komisji, nagroził prace pp. Dra Lachowicza i Nawratila i polecił panu Doktorowi Radziszewskiemu jako przewodniczącemu komisji i Członkowi Rady górniczej ułożenie programu konkursu na rok bieżący

Na wypłacenie wywymienionych nagród i na sprawienie przyrządów potrzebnych dla badań p. Nawratila użyto jednak zaledwie trzecią część funduszu przez Wysoki Sejm na badania chemiczne przyzwolonego, a nagrody jakie w skutek ogłoszenia nowego konkursu będzie należało wypłacić, nie przypadną w roku 1883.

Stosując się więc do zamiaru Wysokiego Sejmu popierania chemicznych badań produktów naftowych, na który preliminowany fundusz 1200 zł. Sejm podniósł do kwoty 3000 zł., przychylił się Wydział krajowy do wniosku komitetu Towarzystwa naftowego w Gorlicach, przedłożonego mu jako rezolucję walnego zgromadzenia tego towarzystwa, a popartego przez Radę górniczą i postanowił zaangażować na lat 2 chemika technologa, któremu by poruczono badania mające na celu wydoskonalenie praktycznej przeróbki żywicznych minerałów, zobowiązując go jednocześnie do udzielania rad i wskazówek o urządzaniu destylarni w kraju i ulepszeniach fabrycznego prowadzenia robót.

Wykonanie tego postanowienia napotyka nie małą trudność w braku własnego laboratorium i Wydział krajowy, któremu wniosek ten dopiero w ciągu bieżącego miesiąca (LW. 38816 z d. 28/VII. r. b.) przedłożono, odwołał się do p. Dra Radziszewskiego z prośbą o objawienie swego zdania co do wymagań, jakie powołanemu chemikowi można w tym względzie postawić, jak określić przedmiot i zakres jego pracy a sobie zapewnić kontrolę wykonywanych badań. Sprawa ta jest więc w toku i będzie jeszcze jednym środkiem do pomożenia zagrożonemu u nas przemysłowi naftowemu, który jak to będzie przedstawionem w 4tej części naszego sprawozdania, ciężką przechodzi kryzys.

Drugim ustępem tej uchwały przeznaczono 1300 zł. w. a. dla górników, chcących się kształcić w zawodach specjalnych, kraj nasz najbliżej obchodzących, — ale Wydział krajowy mniemał, że ze stypendyów udzielanych dla dalszego kształcenia się nawet tym, którzy ukończyli już techniczne studia, mniej będzie korzyści dla kraju, niż z pobudzenia całego ich ogółu do pracy nad techniką górniczą do potrzeb naszych zastosowaną a do takiej pracy pobudzi zapewnieniem nagrody konkursowej za podręcznik o kopalnictwie nafty.

Podzielił więc Wydział krajowy kwotę na poparcie tych studyów w roku bieżącym przeznaczoną i pozostałą z roku 1882. resztę -- na dwie połowy, i z jednej udzielał i rozdał zapomogi uczniom górniczej szkoły w Leoben, a drugą zarezerwował na wynagrodzenie dziełka o kopalnictwie nafty. Zapomogi te otrzymali: Józef Wrzesiński i Celestyn Racek w kwocie 200 zł. w. a. Karol

Miłkowski, Wincenty Gruszecki, Piotr Zagórowski i Wawrzyniec Tessyere (b. uczeń uniwersytetu i doktorand geologii w Wiedniu) po 300 zł. w. a., a Władysław Frączkiewicz 100 zł. w. a.

Dziękuję o kopalnictwie nafty ma odpowiadać wymaganiom podręcznika dla zawiadowców i urzędników kopalń naftowych w kraju i zawierać:

1. Krótki opis i ocenę metod i narzędzi używanych do wykonywania otworów świdrowych w ziemi, zastosowujących siłę uderzenia lub wiercenia, oraz porównania ich co do kosztów i warunków wykonania między sobą i z kopaniem szybów.
2. Dokładny rysunkami zaopatrzone opis kopania szybów do głębokości 200 m.
3. Takież rysunkami zaopatrzone opisy wzorowego ręcznego i maszynowego wiercenia na sztangach z wymienieniem normalnych wymiarów przyrządów i narzędzi, zapewniających ich wytrzymałość, i
4. Polską nomenklaturę górnictwa naftowego uzupełnioną, jeśli to być może, niemiecko-polskim i polsko-niemieckim słownikiem tego działu nauki górniczej.

Termin zgłoszeń upływa z dniem 1. grudnia r. b., a dla ułatwienia technikom górniczym uzyskania nagrody konkursowej, a raczej dla pobudzenia większej ilości osób o ubieganie się o tę nagrodę, postanowił Wydział krajowy uwzględnić fakt, że prace w naszych kopalniach składają się z dwu działów wymagających odrębnych studyów i przygotowań, i nagrodzić nawet te, któreby tylko 1mu i 2mu punktowi programu, albo 1mu i 3mu odpowiedziały.

O korzyści z ogłoszonego dopiero konkursu mówić by było przedwcześnie, a z dalszego ciągu sprawozdania zechce Wysoki Sejm przekonać się, że tej pilnej potrzebie naszego przemysłu naftowego, która polega na zaradzeniu brakowi odpowiednio wykwalifikowanych kierowników, starał się Wydział krajowy zaradzić zarówno przez powoływanie do pracy ukończonych techników, jak i wnioskami o uzupełnienie wykładów dla młodzieży, która się tym studyom poświęca.

III.

Uchwałą Sejmu krajowego z dnia 13. października r. z., powołaną na czele niniejszego sprawozdania, upoważniony był Wydział krajowy do przeprowadzenia rokowań z c. k. Rządem o założenie oddziału górniczego przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie. Na odezwy w tej sprawie biura Marszałkowskiego z dnia 13. października r. z. L. S. 642 i Wydziału krajowego z dnia 9. kwietnia r. b. LW. 10.444 nie otrzymał Wydział krajowy dotychczas żadnej odpowiedzi, a wielka zwłoka, jakiej doznaje wprowadzenie w życie projektu, którym już od 7 lat zajmuje się Reprezentacya kraju, była powodem, że jednocześnie rozpoczęte zostały starania o zaradzenie tej samej potrzebie przez uzupełnienie nauk wykładanych w lwowskiej szkole politechnicznej przedmiotami dotyczącymi specjalnie kopalnictwa i destylacyi nafty. Z porównania programów nauk wykładanych na 3 fakultetach inżynierii, mechaniki i budownictwa we Lwowie z programem nauk wykładanych na akademii górniczej w Leoben wynika:

1. że w ciągu pierwszych 3 lat słuchają uczniowie szkoły politechnicznej we Lwowie tych wszystkich wykładów, które stanowią dwuletni kurs przygotowawczy na akademii w Leoben, z wyjątkiem jednego kursu paleontologii — tak, że za dodaniem tego kursu obejmującego nader mały zakres nauki, gdyż wykład jego wymaga dwie godzin na tydzień w ciągu jednego półroczu, mogliby uczniowie idący na akademię górniczą do Leoben odbywać tu swe przygotowawcze studia, a tam tylko na fachowe kursa uczęszczać.

Przygotowanie to odbyłoby się we Lwowie mniejszym kosztem i z większą łatwością, a ze względu na zakres wykładanych nauk byłoby zupełniejszym, a więc niewątpliwie korzystniejszym;

2. że uczniowie pomienionych fakultetów słuchają we Lwowie wykładów budownictwa, — budowy machin i innych nauk wspólnych z 3cim fachowym górniczym kursem akademii w Leoben

tak dalece, że gdyby we Lwowie zaprowadzono wykłady górnictwa i miernictwa górniczego, części kursu budowy machin górniczych, i rozwinięto dział technologii chemicznej, traktującej o przeróbce żywnych produktów, to technicy kończący studia we Lwowie, byłiby zupełnie ukwalifikowani do kierowania kopalniami nafty i wosku ziemnego.

Korzyści takiego uzupełnienia nauk wykładanych w najwyższym krajowym zakładzie technicznym, widzi Wydział krajowy w tem, że nietylko pewna mniej znaczna ilość młodzieży otrzymałaby w kraju naukę potrzebną dla przyszłego zawodu, ale cały ogół techników, wśród którego coraz więcej liczymy uczniów lwowskiej szkoły politechnicznej, oznajomiłby się z potrzebami krajowego naftowego przemysłu, dla którego wielu z nich w fabrykach machin i narzędzi pracuje. Powołani zaś na profesorów tych przedmiotów inżynierowie, znaleźliby niezawodnie sposób zastosowania do naszych potrzeb metod i przyrządów używanych gdzieindziej, a które do dziś dnia bywają tylko żywcem przenoszone i albo jako zbyt drogie, albo jako niepraktyczne usuwane, i sprowadziliby ten postęp techniczny w górnictwie naszym naftowym, który tylko może dozwolnić obniżyć własne koszty wydobycia, a więc utrzymać się na targu wobec konkurencji rumuńskiego i rosyjskiego surowca.

Skoro zaś, zdaniem fachowych osób, potrzebom naszego przemysłu nie odpowiadają, nawet ci kierownicy i administratorowie kopalń, którzy ukończyli studia w akademii górniczej w Leoben lub Przibram, bo przemysł naftowy, jako obcy prowincjom wśród których te szkoły założono, nie znajduje w wykładach dosyć uwzględnienia, — przychylił się Wydział krajowy do zdania Rady górniczej i upraszał Św. Prezydium Namiestnictwa w odezwach do LW. 37.582 z dnia 8. sierpnia r. b. i 41.998 z d. 25. sierpnia r. b. o przychylnie przedstawienie Wysokiemu Ministerstwu Oświecenia potrzeby uzupełnienia nauk w lwowskiej szkole politechnicznej wykładami objętymi kursem przygotowawczym do akademii górniczej w Leoben i traktującymi o kopalnictwie i destylowaniu nafty i innych żywnych produktów.

Ustanowienie wymienionych wykładów, a nawet założenie szkoły górniczo-hutniczej przy c. k. akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie, o co, jak powiedziano wyżej, starał się Wydział krajowy u Wys. Rządu, wywarłoby jednak tylko pośredni wpływ na wykształcenie lepszych robotników i dozorców kopalń naftowych, bezpośrednich wykonawców zarządzonych robót, — dla nich trzeba niższej szkoły górniczej, w której nie przerywając zajęcia, a nawet doskonaląc się w praktyce zawodu, nabywaliby niezbędnych teoretycznych wiadomości. Potrzeba ta staje się ze względu na projektowaną dla kopalnictwa naftowego ustawę coraz naglejszą i Wydział krajowy zastanawiał się nad wszystkimi szczegółami jej założenia na podstawie projektu opracowanego przez pana nadradcę górniczego Henryka Wachtla i Komitet Towarzystwa naftowego. Projekt ten mimo wyczerpującego traktowania kwestyi został przez Radę górnica odwołany do specjalnej Komisji, w której skład weszli pp. nadradca górnicy H. Wachtel, profesor c. k. szkoły politechnicznej Julian Niedźwiecki i członek Rady górnicy Wiktor Klobasa, i dla tego Wydział krajowy nie przedkłada w tym względzie żadnego wniosku.

IV.

Trzeci ustęp uchwały Sejmu krajowego z 12. października r. z. dotyczy ulg w wymiarze podatków i brzmi jak następuje: „Sejm ponawia rezolucję z r. 1881. i wzywa c. k. Rząd, aby czy to w drodze ustawodawczej czy też rozporządzenia uregulował stosunki opłaty należności skarbowych przy nabywaniu prawa do poszukiwań i do wydobywania nafty, wosku ziemnego i tym pokrewnych minerałów, tudzież, aby uwolnił kopalnie nafty od podatków na czas lat 10. lub przynajmniej sprowadził takowe do takiej miary, w jakiej ją opłacają kopalnie wykonywane na podstawie ogólnej ustawy górniczej, a mianowicie, uchylił zupełnie podatek zarobkowy, a zastąpił takowy opłatą od przestrzeni według modły miarowego (Massengebühr), zaś podatek dochodowy zupełnie na czas powyższy zniósł, lub przynajmniej w takim stosunku ustanowił, aby przedsiębiorstwa w swoim rozwoju nie były tamowane“.

W odpowiedzi nań otrzymał Wydział krajowy z Prezydium Namiestnictwa na dniu 4. lutego r. b. LW. 6.007. odpis Okólnika, jaki w skutek reskryptu Wys. e. k. Ministerstwa Skarbu, wydała e. k. Dyrekcya skarbu we Lwowie do wszystkich powiatowych urzędów skarbowych i podatkowych. Okólnikiem tym zalecono urzędowi powiatowemu, aby nabycie prawa do poszukiwania i wydobywania nafty, wosku ziemnego i tymże pokrewnych minerałów na obcym gruncie było traktowaniem przy wymiarze należności wedle prawideł obowiązujących dla rzeczy ruchomych, a przeto odpłatne od takich umów było wymierzonym wedle poz. tar. 57 C. ustawy z dnia 13. grudnia 1862., oraz, aby należność przenośna (Immobilar-Gebühr) od takich umów tylko w pewnych poszczególnych wypadkach była żądaną. — Rozporządzenie to uchyliło niezawodnie jeszcze zdarzające się przy wymiarze należności uchybienia, ale nie uczyniło zadość rezolucyi Sejmu krajowego, co wyraźnie zaznaczył ostatni ustęp odezwy Św. e. k. Prezydium Namiestnictwa, że Wys. Ministerstwo Skarbu „nie widzi „powodu do przyznania przemysłu naftowemu wyjątkowych ulg pod względem opodatkowania“.

Odpowiadając na tę odezwę stanął Wydział krajowy na wyrażonem w dyskusyi nad tą rezolucyą stanowisku, że ulgi w wymiarze należności i podatków mają naszemu przemysłowi naftowemu poniekąd kompensować uciążliwości stworzone przez ustawę z 26. maja r. z. o ciele i podatku konsumcyjnym i przedstawił Św. Prezydium Namiestnictwa w odezwie swej z dnia 26. Czerwca r. b. LW. 24.483 konieczność przyznania tych ulg, oraz uzyskania dla produktów naftowych pewnych ułatwień przy transporcie kolejami żelaznymi, a to nietylko dla powodów zaznaczonych w zeszłorocznym sprawozdaniu komisji sejmowej, ale dla zmniejszenia kryzysu, jakie te przedsiębiorstwa przechodzą właśnie w skutek wprowadzenia w życie (na d. 1. Września r. z.) tej ustawy o ciele i podatku bez jednoczesnego uwzględnienia rezolucyi Wysokiego Sejmu.

Kryzys ten w przemyśle naftowym jest widoczny: są kopalnie, które ograniczają wydobywanie surowca do $\frac{1}{3}$ części tego, coby mogły produkować i pozamykano destylarnie, którym nie brakowało ani surowca ani obrotowego kapitału. Powstał on z upadku ceny nafty, która w hurtownej sprzedaży podniosła się ledwie o 3 i 4 zł. w. a. mimo 6 zł. 50 ct., którą od 100 klgr. przy sprzedaży składają destylarnie i z trudności, szczególnie w wschodniej części kraju, znalezienia odbytu dla wyrobionego produktu. Ani jednego ani drugiego objawu nie można dziś, jako miało miejsce przed rokiem, tłómaczyć zapasami amerykańskiego surowca wprowadzonymi do państwa przed samym terminem zmiany celnej taryfy; są one skutkiem ustawy z dnia 26. Maja r. z., która dopuściła konkurencyę rumuńskiego surowca, nakładając nań tylko 68 ct. cła od 100 klgr. i niedostatecznie chroni od importu — bodaj czy nie przemycania — towaru rosyjskiego. Warunki zaś transportu produktów naftowych na kolejach żelaznych t. j. znaczne ułatwienia jakich one doznają w północnych Niemczech i w Rosyi, nawet na świeżo wykończonych liniach łączących sieć południowych kolei żelaznych rosyjskich z morzem Kaspijskiem, obok małych ustępstw jakie w ostatnich dopiero latach poczyniły koleje austriackie przy transporcie destylatu z Galicji do Wiednia i Pesztu — zaostrzają kryzys handlowy i przemysłowy i mogą go do zupełnej ruiny doprowadzić. To też Wydział krajowy przedstawiając ten stan rzeczy Św. Prezydium Namiestnictwa, nie odwoływał się do monopolu nacechowanej polityki, któraby dążyła do usunięcia konkurencyi zagranicznego produktu, ale wykazywał potrzebę i słuszność takiego traktowania naszych przedsiębiorstw i naszego przemysłu przez rząd i kolejowe instytucje, jakiego te przedsiębiorstwa doznają w innych krajach Europy. Polega ono na przestrzeganiu, aby nie wwożono do kraju produktu bez opłacenia przypadającego zań cła, a w tym celu zdaje się być potrzebne rozszerzenie rejonu kontroli, na dozwoleń przedsiębiorstwom korzystania z całego ułatwienia w transporcie, jakie stworzyły koleje żelazne i postępowanie ich administracyi — uareszcie na ulgach w wymiarze podatków i należności.

Sformułowano te żądania w 4. postulatach:

- „1) aby przy rewizyi taryfy celnej zrównano cło opłacane od oleju ziemnego pochodzącego z Rumunii, z cłem opłacanym na innych granicach państwa, t. j. uchylono wyjątek przyznany 2 uwagą § 1. ustawy z d. 26. Maja 1882 r.;

- 2) aby dla produktu pochodzącego z Rosyi ustanowiono rejon kontroli na przestrzeni przynajmniej 10 klm. wzdłuż granicy państwa wedle normy jaką przyjęto dla destylarń krajowych (§. 17. wyzwymienionej ustawy);
- 3) aby taryfy przewozowe kolei żelaznych w państwie austriackiem zniżono dla nafty rafinowanej i surowej jak niemniej dla odpadków uzyskanych przy destylacji oleju skalnego, bez względu na punkt ładowania i stację odbiorczą i wydano przepis, aby żadna cudzoziemska nafta nie mogła korzystać z tańszej taryfy przewozu i
- 4) zmniejszono w myśl rezolucyi Sejmu krajowego z r. 1881. i 1882. opłaty należności skarbowych przy nabywaniu prawa do poszukiwania i wydobywania nafty, wosku ziemnego i t. p. minerałów, tudzież uwolniono te kopalnie od podatków na przeciąg lat 10., albo przynajmniej sprowadzono je do tej miary, jaką opłacają kopalnie wykonywane na podstawie ogólnej państwowej ustawy górniczej“.

Na to przedstawienie otrzymał jednak Wydział krajowy z c. k. Namiestnictwa odpowiedź L. p. 8010 z d. 30. Lipca r. b., że c. k. Prezydyum Namiestnictwa nie może wznawiać obecnie sprawę ulg dla przemysłu naftowego w Galicyi jako takiej, w której Ministerstwo Skarbu tak niedawno powzięło decyzję, ani sprawy zniżenia taryfy na kolejach ze względu, że Ministerstwo handlu tylko pośrednio w drodze rokowań może wpływać na uwzględnienie przez dotyczące zarządy ściśle określonych życzeń producentów. Motywa te nie mogły skłonić Wydziału krajowego do zaprzestania podjętych starań i postanowiono przedstawić groźny dla przemysłu naftowego stan rzeczy Wysokiemu Ministerstwu.

V.

W sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych z d. 1. Września r. z. podano do wiadomości Wysokiego Sejmu że J.E. p. Minister rolnictwa wniósł na dniu 22. Maja r. z. do Izby posłów Rady Państwa projekt ustawy, mocą której w Królestwie Galicyi i Lodomerji wraz z Wielk. księstwem Krakowskiem i na Bukowinie ma być unormowane prawo eksploatacji minerałów, zawierających w sobie ziemne żywice i że skoro ten projekt stanie się ustawą, będzie wniesione osobne do Wys. Sejmu przedłożenie dotyczące wprowadzenia u nas w życie nowego porządku rzeczy. Skoro jednak w Radzie państwa projekt ten nie był jeszcze dyskutowany, mógł Wydział krajowy dla bezpieczeństwa inwestowanych w przedsiębiorstwa naftowe kapitałów starać się tylko o przyspieszenie zaprowadzenia hipotecznych ksiąg dla gruntów włościańskich w okolicach, gdzie te kopalnie istnieją. Prezydya sądów apellacyjnych we Lwowie i w Krakowie udzieliły nam uprzejmie do wiadomości sprawozdania c. k. Sądów obwodowych w kraju, które wykazują znaczny w tej sprawie postęp, a byłby on większy, gdyby nie brak dostatecznie przygotowanych przez Władze skarbowe aktów katastralnych. Ze względu jednak, że księgi hipoteczne wcale nie zaradzają wielu potrzebom przemysłu, dla których jest pożądaną odrębna ustawa, ponowne upomnienie się o rychłe jej uchwalenie wydaje się na czasie.

Z tych więc względów i powołując się na wstawione do preliminarza budżetu na r. 1884. pozycye Rubr. XV.

l. 176 na badania głębszych pokładów ziemi	10.000 zł.
l. 177 na badania geologiczno-górnicze w kraju	3.000 „
l. 171 na takie same badania Komisji fizyograficznej	500 „
l. 178 na studia chemicznej przeróbki nafty	1.700 „
l. 184 na stypendya dla górników oddających się specjalnie zawodom bardziej krajowinaszemu potrzebnym	1.300 „

Wydział krajowy wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych.
2. Sejm upoważnia Wydział krajowy do użycia w roku 1884. tej części kwoty 3000 zł. poz. 160 rubr. XV. budżetu na rok 1883, która w tym roku wydana nie będzie,

i rezolucye :

1. Nieodstępując od zamiaru utworzenia przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie oddziału górniczego, wzywa Sejm c. k. Rząd o uzupełnienie nauk w lwowskiej c. k. szkole politechnicznej krótkim kursem paleontologii i wykładami o kopalnictwie i chemicznej przeróbce nafty i wosku ziemnego.
2. Ponawiając rezolucję z r. 1881. Sejm wzywa c. k. Rząd o przyspieszenie prac mających na celu wprowadzenie w życie ustawy normującej prawo poszukiwania i wydobywania nafty, wosku ziemnego i t. p. minerałów.

Z Rady Wydziału krajowego Król. Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskiem.

We Lwowie dnia 14. Sierpnia 1883.

Marszałek krajowy :

Dr. Mikołaj Zyblikiewicz w. r.

Sprawozdawca :

Dr. Józef Wereszczyński w. r.
Członek Wydziału krajowego.

